

TEDAVİ EDECEK DİŞHEKİMİ CİNSİYETİNİN SEÇİMİNDE ÇOCUK VE EBEVEYNİN TERCİHİ

CHILD AND PARENT PREFERENCE IN SELECTING THE SEX OF A DENTIST

Oya AKTÖREN *, Tevfik AKINCI **

Anahtar Sözcük : Oedipal dönem, cinsel kimlik.

Okul öncesi psikolojik gelişim döneminde bulunan çocuklarda dişhekimlerini algılama şekillerine etkili olabilen cinsiyet faktörü ebeveynlerin bu konudaki düşünceleri ile birlikte değerlendirilerek, çocuğun dişhekimini cinsiyetine ilişkin seçiminin cinsiyeti ile doğrudan ilişkili olup olmadığı ve çocukların tercihleri ile ebeveynlerin tercihleri arasında bir benzerlik olup olmadığı araştırıldı.

Sonuç olarak, çocukların sıklıkla kendi cinslerindeki bir dişhekimini tercih ettikleri, ebeveynlerin ise dişhekiminin cinsiyetlerine ilişkin sıklıkla bir tercih yapmadıkları ve dişhekimini cinsiyeti seçimi konusunda ebeveynlerin çocukları etkilemedikleri saptandı.

Key Words : Oedipal phase, sex role stereotypes.

Sex stereotyping which is effective in dentist-perception forms of children in preschool psychological development stage is evaluated by the parents' opinions in this subject, and it is investigated whether the child's preference of a dentist will be directly related to the sex of the child, and if the child's selection of a dentist will be similar to that of his parents.

The results have shown that children most often choose a dentist of their own sex, parents have frequently indicated no sex preference for their choices of dentist, and parents have not influenced the child's preference for a male or female dentist

Psikolojik büyüme ve gelişim süreci içinde bulunan çocukların davranışları çeşitli gelişim dönemlerine göre farklı özellikler taşımaktadır. Bu nedenle çocuk-dişhekimliği ilişkileri çocuğun psikolojik gelişim dönemine göre değerlendirilmelidir.

Okul öncesi dönem, çocuğun genellikle dişhekimini ilk kez karşılaştığı dönemdir. Çocuğun dişhekimine gösterdiği ilk davranışlarda da çok değişken faktörlerin rol oynadığı bilinmektedir (8, 9). Çocuğun hekimini algılama şeklinin de bu faktörlerden sadece biri olduğu belirtilmektedir. Algılama şeklinin olumlu ya da olumsuz yönde olması, çocuğun dişhekimine olan davranışlarına çeşitli özellikler kazandırabilmektedir. Dişhekimini ilk kez tanışan bir çocuğun dişhekimini algılama şeklinde önemli bir etkenin de cinsiyet faktörü olduğu vurgulanmaktadır. Çocuğun cinsel kimlik arayışlarına okul öncesi dönemde başladığı, ebeveynleri ve arkadaşları ile cinsel kimliğin gerektiği rollerde bulunduğu bildirilmektedir (1). Psikoloji alanın-

da cinsel kimlik arayışları ile ilgili çok çeşitli çalışmalar yapılmış, ancak çocuğun tedavi edecek dişhekiminde cinsel kimlik arayışları ile ilgili çalışmalar ise sınırlı düzeyde kalmıştır.

Ebeveynlerin çeşitli duyu ve düşünceleri ile çocuklarını etki altına alabilmeleri de çocuk-dişhekimliği ilişkisine etkili diğer bir faktördür. Çocukların dişhekimini ile olan işbirliğinde, ebeveynlerin düşünce ve endişeleri ile çocuklarını doğrudan etkiledikleri saptanmıştır (3, 10). Bu nedenle, çocukların dişhekimini ile ilgili psikolojik ilişkilerini inceleyen çalışmalarda, dişhekimini-çocuk-ebeveyn birlikte değerlendirilmesi gereken etkenler olduğu vurgulanmaktadır (2).

Bu çalışma, çocukların ve ebeveynlerinin tedavi edecek dişhekimini cinsiyetindeki tercihlerinin kendi cinsiyetleri ile olan ilişkisini saptamak ve ebeveynlerin dişhekimini cinsiyeti tercihi konusundaki düşüncelerinin çocukların tercihinin olan etkisini araştırmak amacıyla yapılmıştır.

(*) Dr., İ.Ü. Diş Hek. Fak. Pedodonti Anabilim Dalı.
(**) Doç., Dr., İ.Ü. Diş Hek. Fak. Pedodonti Anabilim Dalı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, İ.Ü. Dişhekimliği Fakültesi Pedodonti Anabilim Dalı Polikliniğine başvuran yaşları 4-6 arasında değişen, zihinsel ve fiziksel özürü bulunmayan ve dişhekimine ilk kez gelen 60'ı erkek, 80'i kız toplam 140 çocukta ve bu çocukların 44'ü erkek, 96'sı kadın olan 140 ebeveyninde gerçekleştirildi.

Ebeveynlerin dişhekimine gitme sıklıklarının belirtilmesi ve dişhekimine olan ilk ziyaretlerine ilişkin duygu ve düşüncelerinin tanımlanmasının isteği ile başlanan ve ebeveynlerin normal ya da acil bir durumda kendileri ya da çocukları için tercih edecekleri dişhekimi cinsiyetini seçmelerinin istendiği sorularla devam eden bir anket formu hazırlandı (Anket Formu). Çocukların dişhekimi cinsiyetine ilişkin tercihleri sözlü olarak alındı, ebeveynlerin yanıtları ise yazılı olarak belirlendi. Elde edilen verilerin istatistiksel olarak değerlendirilmesinde X^2 testi kullanıldı.

BULGULAR

Çocukların dişhekimi cinsiyetine ilişkin tercihleri ile ebeveynlerin normal ya da acil bir durumda kendileri ya da çocuklarının dişhekimlerinin cinsiyetine ilişkin tercihleri ayrı ayrı değerlendirildiğinde şu bulgular elde edildi :

Çocukların dişhekimi cinsiyetindeki tercihleri ile ilgili veriler incelendiğinde (Tablo 1) 60 erkek çocuğun 36'sının (% 60) erkek, 16'sının (% 26.7) ise kadın dişhekimi tercih ettikleri, 8 erkek çocuğun (% 13.3) ise çekimser kaldıkları gözlemlendi.

Dişhekiminin Cinsiyeti				
Çocuğun Cinsiyeti	Erkek	Kadın	Farketmez	Toplam
Erkek	36 (60.0)	16 (26.7)	8 (13.3)	60
Kız	14 (17.5)	60 (75.0)	6 (7.5)	80
Toplam	50	76	14	140

80 kız çocuğun 14'ünün (% 17.5) erkek, 60'ının (% 75.0) kadın dişhekimi istedikleri, 6'sının (% 7.5) ise bir tercihte bulunmadıkları belirlendi.

Kız ya da erkek çocuklarının dişhekimi cinsiyetine ilişkin gösterdiği bu seçimlerin istatistiksel olarak karşılaştırılmalarında ($X^2 = 33.25$ s.d. : 2, $p < 0.001$) çok ileri derecede anlamlı bir fark bulunarak çocukların dişhekimi cinsiyetindeki tercihlerinin çocuğun cinsiyeti ile doğrudan ilgili olduğu saptandı. Çocukların kendi cinsiyetlerindeki bir dişhekimini daha çok tercih ettikleri görüldü. Ayrıca, kızların (% 75)'da erkeklerle göre (% 60) daha sıklıkla kendi cinsiyetlerindeki bir dişhekimini seçtikleri gözlemlendi.

Ebeveynlerin tedavi edecek dişhekimi cinsiyetine ilişkin tercihleri değerlendirildiğinde (Tablo 2), 44 babanın 10'unun (% 22.7) erkek, 8'inin (% 18.2) kadın dişhekimi tercih ettikleri, 26'sının ise (% 59.1) çekimser kaldıkları gözlemlendi.

Dişhekiminin Cinsiyeti				
Ebeveynin Cinsiyeti	Erkek	Kadın	Farketmez	Toplam
Erkek	10 (22.7)	8 (18.2)	26 (59.1)	44
Kadın	4 (4.2)	32 (33.3)	60 (62.5)	96
Toplam	14	40	86	140

96 annenin 4'ünün (% 4.2) erkek, 32'sinin (% 33.3) kadın dişhekimi tercih ettikleri, 60'ının (% 62.5) ise bir tercihte bulunmadıkları görüldü.

Anne ya da babaların dişhekimlerinin cinsiyetlerine ilişkin gösterdiği bu tercih sıklıklarının istatistiksel olarak değerlendirilmelerinde ($x^2 = 12.87$, s.d. : 2, $p < 0.01$) ileri derecede anlamlı bir fark bulundu.

Ebeveynlerin tercihlerinin bir dereceye kadar kendi cinsiyetlerine bağlı olduğu ancak her iki cinsteki ebeveynlerin de birinci derecede tercih yapmadıkları saptandı. Kadınların ise erkeklerle göre daha çok bir sıklıkla (K: % 33.3, E: % 22.7) kendi cinslerindeki bir dişhekimini tercih ettikleri gözlemlendi.

Ebeveynlerin çocuklarının dişhekiminin cinsiyetine ilişkin tercihleri değerlendirildiğinde (Tablo 3) 44 babanın 5'inin (% 11.4) erkek, 10'unun (% 22.7) kadın dişhekimi tercih ettikleri belirlendi; 29'ünün (% 65.9) ise bir tercihte bulunmadıkları gözlemlendi.

Tablo 3
Ebeveynlerin Çocuklarını Tedavi Edecek
Dişhekiminin Cinsiyetine İlişkin Tercihleri

<u>Dişhekiminin Cinsiyeti</u>				
Ebeveynin Cinsiyeti	Erkek	Kadın	Farketmez	Toplam
Erkek	5 (11.4)	10 (22.7)	29 (65.9)	44
Kadın	11 (11.5)	19 (19.8)	66 (68.8)	96
Toplam	16	29	95	140

96 annenin 11'inin (% 11.5) erkek, 19'unun (% 19.8) kadın dişhekimi tercih ettikleri, 66'sının (% 68.8) ise çocuklarının dişhekiminin kadın ya da erkek olmasının kendileri için farketmeyeceğini belirttiler.

Bu sıklıkların istatistiksel olarak karşılaştırılmalarında ($X^2 = 0.16$, s.d. : 2, $p > 0.05$) anlamlı bir fark saptanmadı. Ebeveynlerin çocuklarını tedavi edecek dişhekiminin cinsiyetine ilişkin tercihlerinin ebeveynlerin cinsiyetine bağlı olmadığı ve tercihlerinin 1. derecede "farketmez" nitelikte olduğu görüldü.

Acil bir durumda ise (Tablo 4,5) ebeveynlerin kendileri ya da çocuklarının dişhekimlerinin cinsiyetlerine ilişkin tercih sıklıklarının anlamlı olmadığı saptandı. ($X_1^2 = 2.59$, s.d. : 2, $p > 0.05$, $X_2^2 = 0.73$, s.d. : 2, $p > 0.05$).

Tablo 4
Acil Bir Durumda Ebeveynlerin Dişhekimini
Cinsiyetine İlişkin Tercihleri

<u>Dişhekiminin Cinsiyeti</u>				
Ebeveynin Cinsiyeti	Erkek	Kadın	Farketmez	Toplam
Erkek	5 (11.4)	3 (6.82)	36 (81.8)	44
Kadın	4 (4.2)	7 (7.29)	85 (88.5)	96
Toplam	9	10	121	140

Tablo 5
Acil Bir Durumda, Ebeveynlerin
Çocuklarını Tedavi Edecek
Dişhekiminin Cinsiyetine İlişkin Tercihleri

<u>Dişhekiminin Cinsiyeti</u>				
Ebeveynin Cinsiyeti	Erkek	Kadın	Farketmez	Toplam
Erkek	2 (4.5)	5 (11.4)	37 (84.1)	44
Kadın	8 (8.3)	12 (12.5)	76 (79.2)	96
Toplam	10	17	113	140

Ebeveynlerin dişhekimine gitme sıklıkları ise Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6
Ebeveynlerin Dişhekimine Gitme Sıklıkları

<u>Sıklık Derecesi</u>				
Ebeveynin Cinsiyeti	6 ayda bir kez yada daha sık	Yılda birkez	Bir sorunu olduğu zaman	Toplam
Erkek	2 (4.55)	6 (13.6)	36 (81.8)	44
Kadın	8 (8.33)	18 (18.75)	70 (72.9)	96
Toplam	10	24	106	140

Anne ya da babaların dişhekimine gitme sıklıklarının istatistiksel değerlendirilmesinde de anlamlı bir fark oluşmadığı saptandı ($X^2 = 1.38$, s. d. : 2, $p > 0.05$).

Cinsiyet farkı gözlemlenmesiz yapılan değerlendirmede ise 140 ebeveynin 106'sının (% 75.7) sadece bir sorunu olduğu zaman, 24'ünün (% 17.1) yılda bir kez, 10'unun (% 7.1) ise 6 ayda ya da daha sık dişhekimine gittiği gözlemlendi.

Ebeveynlerin dişhekimine olan ilk ziyaretlerine ilişkin duygularının belirlendiği değerler ise Tablo 7'de görülmektedir.

Ebeveynlerin dişhekimine olan ilk ziyaretlerinin tanımlanmalarında, cinsiyetin sıklıklarda anlamlı bir fark oluşturmadığı görüldü (X^2 : 2.66, s. d. : 3, $p>0.05$).

Cinsiyet farkı gözetilmeksizin yapılan değerlendirmede % 52.9'nun katlanılabilir, 24.3'nün zevkli, % 12.1'nin korkunç, % 10.7'sinin ise sinir bozucu nitelikte tanımlandıkları gözlemlendi.

Tablo 7
Ebeveynlerin Dişhekimine Olan İlk Ziyaretlerini Tanımlamaları

Ziyaretin Niteliği					
Ebeveynin Cinsiyeti	Katlanılabilir	Sinir Bozucu	Zevkli	Korkunç	Toplam
Erkek	12 (27.2)	24 (54.5)	2 (4.54)	6 (13.6)	44
Kadın	22 (22.9)	50 (52.1)	13 (13.5)	11 (11.5)	96
Toplam	34	74	15	17	140

TARTIŞMA

Okul öncesi dönemde bulunan bir çocuğun dişhekimi ile ilk kez karşılaşmasında, dişhekimini algılama şeklindeki olumluluğun ya da olumsuzluğun, çocuğun davranışına yansıdığı ve hekim-çocuk işbirliğini etkilediği bildirilmektedir (5). Bu çalışmada ise algılama şekline etkili bir faktör olan cinsiyetin rolü araştırılmaya çalışıldı ve çocukların daha çok kendi cinslerindeki bir kişiyi dişhekimleri olarak görmek istedikleri saptandı. Okul öncesi psikolojik gelişim döneminde bulunan bir çocuğun genelde bu doğrultuda bir tercihte bulunmasının bu yaş döneminin tipik bir özelliği sonucu olduğu şeklinde yorumlanabilir. Psikoanalistlerin "Oedipal dönem" olarak da adlandırdıkları okul öncesi bu dönemde, çocuklar kendilerine model olarak kendileri ile aynı cinsteki ebeveynlerini seçmekte; kız çocuklar annelerin, erkek çocuklar ise babalarının benzeri olmak çabası içine girmektedirler (1, 4, 7). Arkadaşları ile oyunlarında ise genellikle kendi cinsiyetlerindeki çocuklarla iyi ilişkiler kurduğu gözlenmektedir. Bu nedenle, aile ve arkadaş çevresi içinde gelişen bu çocukların da hekim ile karşılaşmalarında cinsel kimlik arayışına girebilmelerinin bu yaş döneminin tipik özelliği sonucu olduğunu söyleyebiliriz.

Ebeveynlerin tedavi edecek dişhekimleri cinsiyetindeki tercihlerinin ise birinci derecede "farketmez" nitelikte alınmasında, çeşitli teknolojik ve sosyal değişimlere bağlı olarak kadınların geleneksel işlevlerinin giderek değişmesi sonucunda çeşitli iş kollarında olduğu gibi dişhekimliğinde de kadın dişhekimlerinin sayısının giderek artması ve ebeveynlerin günlük iş yaşamlarında her iki cinsiyetteki kişilerle işbirliği içinde olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Çocukların yaşamlarının erken dönemlerinde ebeveynlerin düşünceleriyle etkilendikleri, duygu ve davranışlarında da bu etkilenmeyi yansıttıklarını belirten çeşitli çalışmalar yapılmıştır (3, 6, 10).

Bu çalışmada ise, ebeveynlerin ve çocukların tercihleri karşılaştırıldığında, çocukların tercihlerinin ebeveynlerinininkine benzemediği görülmüştür. Bu nedenle, anne ya da babaların bu konudaki duygu ve düşünceleri ile çocukları etkilemediği anlaşılmaktadır.

Anket formunda ayrıca dişhekimine gitme sıklıklarının belirtilmesi ve dişhekimlerine olan ilk ziyaretlerinin niteliğinin tanımlanmasında istenerek, ebeveynlerin dişhekimleri ile olan ilişkileri ve düşünceleri belirlenmeye çalışıldı. Dişhekimine gitme sıklıkları ile ilgili veriler incelendiğinde, cinsiyet farkı gözetilmeksizin bir değerlendirme yapıldığında, % 75.7'sinin sadece bir sorunu olduğu zaman dişhekimine gittiği görüldü. Yılda 1 kez ya da daha sıklıkla dişhekimine gitme alışkanlıkları olan anne ya da babaların % 24.2 oranla oldukça düşük düzeyde olduğu gözlemlendi.

Ebeveynlerin dişhekimine olan ilk ziyaretlerinin tanımlandığı veriler incelendiğinde ise sadece % 24.3'ünün işlemleri zevkli olarak yorumladıkları anlaşıldı.

Anne ya da babaların dişhekimleri ile olan ilişkilerini ve düşüncelerini vurgulayan bu bulgular değerlendirildiğinde, ebeveyn-dişhekimi ilişkisinin istenilen düzeyin çok altında olduğu görülmektedir. Genellikle, bir sorunu olduğu zaman dişhekimine gitme alışkanlığı olan anne ya da babanın, çocuğunu da çoğunlukla bir ağrısı olduğu zaman dişhekimine götürmesi ve bu nedenle çocuğun dişhekimine olan ilk ziyaretinin genellikle olumsuz yönde gelişmesine neden olmaktadır.

KAYNAKLAR

- 1- Barconey, L. S., Johnson, R. : Parental influence on child preference of a dentist. J. Dent. Child. 53 : 101, 1986.
- 2- Eichenbaum, I. W. : Triad of concern. J. Dent. Child. 44 : 26, 1977.

3- Johnson, R., Baldwin, D. : *Maternal anxiety and child behavior. J. Dent Child. 36 : 87, 1969.*

4- Kenna, M. D., Smith, B. A. : *Behavior and personality. In Braham, R. L., Morris, M. E. (editors): Textbook of Pediatric Dentistry. Williams and Wilkins, London, 1980.*

5- Kleinknecht, R., Klepac, R., Alexander, L. : *Origins and characteristics of fear of dentistry. J. Am. Dent. As. 86 : 842, 1973.*

6- Magnusson, B. O. : *The child as a dental patient. In Magnusson, B. O., Koch, G., Poulsen, S. (editors) : Pedodontics, A Systematic Approach, Munksgaard, Copenhagen, 1981.*

7- McMillan, S. : *Behavior of children and adolescents. In Stewart, R. E., Barber, T. K., Troutman, K. C., Wei, S. H. Y. (editors), Pediatric Dentistry. Scientific Foundations and Clinical Practice. The C. V. Mosby Company, St. Louis, 1982.*

8- Pinkham, J. R. : *The dentist and child-patient encounter: An adlerian analysis. J. Dent. Child. 49 : 266, 1982.*

9- Quirk, M. P. : *Human relations with dental personnel. J. Dent Child. 44 : 35, 1977.*

10- Wright, G., Alpern, G., Leake, L. : *The modifiability of maternal anxiety as it relates to children's cooperative dental behavior. J. Dent. Child. 40: 13, 1973.*

YAZIŞMA ADRESİ:

OYA AKTÖREN
I.Ü. DIŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ
PEDODONTİ ANABİLİM DALI
34390 ÇAPA - İSTANBUL

ANKET FORMU

Anne yada Babanın
Adı Soyadı:

Çocuğun Adı Soyadı:
Çocuğun Yaşı:

1. Dişhekimine gitme sıklığınız?
 6 ayda bir kez yada daha sık
 Yılda bir kez
 Bir sorunum olduğu zaman.
2. Anımsadığınız kadarı ile, dişhekimine olan ilk ziyaretinizi nasıl tanımlarsınız?
 Zevkli
 Katlanılabilir
 Sinir bozucu
 Korkunç
3. Çocuğunuzu dişhekimine ilk getirdiğiniz mi?
 Evet Hayır
4. Dişhekiminizin hangi cinsiyette olmasını tercih edersiniz?
 Erkek Kadın Farketmez
5. Hangi cinsiyetteki bir dişhekiminin çocuğunuzu tedavi etmesini isterdiniz?
 Erkek Kadın Farketmez
6. Bir acil durum içinde iseniz, dişhekimini cinsiyeti konusundaki tercihiniz?
 Erkek Kadın Farketmez
7. Eğer çocuğunuz acil bir durum içinde ise, dişhekimini cinsiyeti konusundaki tercihiniz?
 Erkek Kadın Farketmez
8. (Çocuk Yanıtlayacak) Dişhekiminin erkek mi ya da kadın mı olmasını isterdin?
 Erkek Kadın Farketmez